

# *Den Vammen-degns ekspedition til Hanherred*

*Lydia Kristensen*

*Kilder: Artikler fra Viborg St. Folkeblad*

Mange af os husker sikkert fra skoletiden, når der ind mod jul blev muddelt de røde og grønne bestillingssedler på "Børnenes julebog, Ved julelampens skær" med flere. De var fra Grønvald Fynbos Forlag, Vammen. Det er samme Grønvald Fynbo, der her er tale om, han var født i Soesmarken på Lolland i 1879. I 1897 blev han optaget på Vordingborg Seminarium, og i 1900 gik han ud med en lærereksamen. Selv om der var lærere i overflod, lykkedes det Grønvald Fynbo at få en stilling. Da han blev bekendt med, at førstelæreren i Vammen søgte sin afsked, sendte Grønvald Fynbo en ansøgning til embedet i Vammen, men fik ikke stillingen. Han gav ikke op, så da der senere søgtes en andenlærer i Vammen, søgte han igen og blev foretrukket. I sin dagbog fortæller Grønvald Fynbo: "Dermed var jeg altså så godt som fast ansat som andenlærer i den danske folkeskole. Vi var to lærere: Førstelæreren og jeg. Skolen var fireklasset. Lønnen 50 kr. om måneden plus to småbitte loftsværelser over skolestuerne - uden køkken og toilet. Kosten trak 30 kr. fra månedslønnen, og når afdrag på læsegælden var betalt, havde jeg nogle få kroner til mig selv. En forkarl derimod tjente 500 kr. om året plus kost og logi. Da mange af storbønderne vurderede deres medmennesker efter, hvad de tjente i kroner og øre, rangerede jeg som andenlærer langt under tjenestekarlene."

En skildring af en rejse for snart 100 år siden med uheld og besværligheder, men også oplevelser og glæde.

Grønvald Fynbo, der i året 1900 var vikar i Vammen, havde en studiekammerat, H.K. Hansen, kaldet H.K., der var blevet vikar i S-by i Hanherred, hvor skolen var brændt, og læreren var blevet arresteret for ildspåsættelse og svig mod byens sparekasse. "Kammeratskabets bånd er jo stærke, når man lige er kommet fra seminariet, så på det tidspunkt var altså H.K. og jeg forbundet med disse bånd, og da vi begge var fra øerne, og nu af skæbnen var ført til Jylland, som dengang lå lige så fjernt fra vort hjemland som Amerika før krigen fra Europa, var det naturligt, at jeg følte trang til at besøge ham i hans udlændighed."

Efter at have indhentet tilladelse fra min høje foresatte, præsten, begav jeg mig en mørk novembermorgen kl. 6,30 til fods til Møldrup station, hvorfra jeg ville tage med toget til Løgstør. Det var koldt, og der blæste en stærk storm lige imod mig. Jeg gik dog med godt humør i retning af Hersomgård, for der var intet, som tyngede mig, hverken sorger, bekymringer eller overfrakke. Det var i de tider, da man ikke havde råd til at koste sligt overflødigt klædningsstykke. Men min udrustning var ellers ganske god. Som Jøderne, da de forlod Kanaaens land, havde jeg stav i hånden, og i den ene lomme en stor tobakspibe og fornøden ammunition til samme. På fødderne havde jeg

ligevis hin berømmelige kriger, Karl den tolvte, når han var på togt, iført et par lange støvler.

## *Færgemanden ved Skals Å*

Der var dengang ingen bro over Skals å mellem Vammen og Hersom. En mand, der boede nær ved åen, plejede for en billig penge at sejle folk over i en båd. Jeg kom til hans hus og bad ham ro mig over. Han svarede Ja og iførte sig et par lange støvler, hvis mage jeg aldrig før havde set. De nåede ham til skridtet. Siden har jeg set, at vesterhavsfiskere trækker den slags på, når de skal skubbe deres både i vandet. Gud ske lov, at han havde dem, for de var nødvendige.

Skals-åen var dengang ikke reguleret, og engene var derfor ved vintertid oversvømmet. Frosten havde lagt et tyndt isdække over det hele, så en ukendt, som jeg, kunne ikke vide, hvor der var grøfter og tørvegrave. Da vi kom til det sted, hvor mandens båd plejede at ligge, udbød han: "Så nu er skibet drevet væk!" Jeg blev lidt forbavset over, at han kaldte en båd for et skib, men siden har jeg så tit hørt folk her benævne en båd således, - og jeg synes godt om det, det lyder da af noget og minder om de store have.

- Hvad skal vi så gøre, spurgte jeg. Jeg tror, naboen har et lille skib liggende længere omme, svarede han. Vi gik langs åen og fandt skibet og kom om bord. Men det viste sig, at det var temmelig besværligt at komme i land, da isen hindrede, at vi kunne komme så langt ind, at min færgemand kunne bunde. Han måtte med åren slå isen i stykker foran sig. Når han bearbejdede den, gyngede det lille skib så stærkt, at jeg var i en sådan livsfare, at jeg hellere vil være deltager i en Atlanterhavsflyvning end gøre den tur om igen.

Efter tre kvarters arbejde lykkedes det os at komme så langt ind over land, at min førers lange støvler forslog. Han tog mig på ryggen og bar mig så langt ad Hersomgård til, at jeg kunne bunde. Da han satte mig af, spurgte jeg ham, hvad jeg var ham skyldig. Han forlangt den sædvanlige takst, 10 øre. Jeg gav ham 20. Jeg syntes ikke, det var for meget, skønt min gavmildhed bevirkede et føleligt svind i min kontante beholdning.

## *En løbetur til Mølstrup*

Så vadede jeg ud over engene og nåede Hersomgård. Jeg så på klokken. Der var kun en god time, til toget gik, og der er en mil fra Hersomgård til Mølstrup. Men toget ville jeg nå. Jeg havde jo givet skolen fri, og det var sikkert offentligt bekendt, at jeg var rejst for at besøge en kammerat. Skulle jeg nu komme hjem først på formiddagen med håret ned ad nakken? Det kunne aldrig gå an! Jeg ville miste alle fremtidsmuligheder i Vammen og blive nødt til at rejse til en eller anden egn langt borte.

Jeg gav mig derfor til at løbe trods stormen og med mindst lige så stor fart som digteren Jens Baggsen, da han skulle med paketbåden og havde glemt sit pas.

Slemst svedig og udaset nåede jeg Møldrup, dog - jeg havde klaret den fint - toget var endnu ikke kommet. Som en af Olympens Helte burde jeg ved ankomsten til Møldrup have været laurbærkranset af en ung dame, men byen så i den kolde og stormfulde novembermorgen så trist og uinteresseret ud, at jeg indså, der intet var at vente af den eller dens damer, og jeg besluttede da at belønne mig selv (og samtidig slukke min tørst) med en øl.

Jeg styrtede derfor fra stationen over i gæstgivergården og ind i skænkestuen. Ved at kime på to bordklokker på en gang, fik jeg hidkaldt en tjenende ånd i skikkelse af en ufriseret pige, som serverede den øl, jeg i løbet af 0,5 forlangte. Men serveringen foregik med en langsomhed, som om hun havde været elev af Valdemar Atterdag, han hastede som bekendt aldrig. Jeg betalte, og hun nåede virkelig at få proppen af flasken, før toget fløjtede meldte sin ankomst. I en fart stak jeg flasken i lommen og løb mod døren. - Holdt! råbte hun, tager de flasken med, er det 5 øre mere.

Jeg gav mig tid til at finde en femøre og nåede alligevel toget og fik mig en plads i et hjørne af en 3. klasses kupé, og nu nød jeg livet i fulde drag og sejrens løn, idet jeg spiste en mellemmad, jeg havde med hjemmefra og drak min øl dertil.

### *Ved det stormomsuste færgested*

Snart kom jeg dog til at fryse en lille smule, det var koldt, og jeg var svedig. Ved ellevetiden nåede jeg Løgstør. Ankomsten hertil forhørte jeg mig om, hvor færgestedet til Aggersund lå, og erfarede, at der var et godt stykke at gå, men at der gik postvogn dertil om et par timer. Den havde jeg ikke tid at vente på, jeg længtes efter mødet med min kammerat, som havde lovet at modtage mig på den anden side af Limfjordens den dag så oprørte vande. Jeg gik så til færgestedet, men ak, ak! der var ingen færgekare. Færgefarten foregik dengang pr. robåd, og båden og rokarlene var ovre på den anden side. Jeg stod ganske ene ved signalmasten og så ud over fjordens skummende bølger mod det forjættede land, hvor alt godt var: Færgekarl og kammerat, husly og varme.

Stormen peb, og jeg frøs, og jeg var stadig alene. Tilsidst kom der dog en gammel kone til, men dengang interesserede jeg mig ikke for gamle koner, så der var intet oplivende ved hendes ankomst. Jeg hejste efterhånden forskellige ting, som jeg fandt på strandbredden i signalmasten, gamle sække, brædestupmer o.l., men der gik ingen færgebåd over stag fra den anden side, og jeg frøs videre. Utålmodig spadserede jeg frem og tilbage langs strandkanten. Derved fandt jeg en tom flaske. Jeg så den omhyggelig efter og konstaterede ikke uden en vis skuffelse, at den ikke indeholdt et sidste budskab fra en sømand i livsfare.

I min ungdommelige ærgerrighed syntes jeg ellers, det kunne have været interessant, om der i bladene kunne have kommet til at stå: "Grønvald Fynbo, Vammen, fandt i dag ved Aggersund en flaskepost med følgende indhold: »Orkan! Vi knuses snart mod Skotlands klipper. En sidste hilsen, kære moder. Underskriften ulæselig. Sagen er overgivet til politiet og vil blive nærmere undersøgt«.

Jeg hejste flasken op i masten, og det hjalp. På den modsatte side kom færgekarlene roende, og snart steg de i land. - »Må jeg gå om bord?« spurgte jeg. - »Nej, i det vejr sejler vi ikke, før postvognen kommer«, svarede de.

### *Sejladsen til landet norden for lov og ret*

Af raseri skummede jeg indvendig som Aggersund på overfladen. Jeg gik en lille tur for at få ro i sindet og lidt varme i blodet. Det var lige ved at koagulere, sådan frøs jeg. Da jeg vendte tilbage, var færgekarlene forsvundet. Da de jo ikke kunne være sunket i jorden, steg jeg op på en klit for at se efter dem. Og hvad så jeg? Lige ved mig lå en færgekro. Jeg hastede ilsomt derind for at finde rokarlene og nyde en kop varm kaffe. Selvfølgelig var de der, men varme var der kun lidt af, og kaffen, jeg fik, var kun ca. 30 grader celsius.

Nå, endelig kom postvognen. Færgekarlene, den gamle kone og jeg begav os ud på de oprørte bølger. Hun skælvede af angst, men jeg var ganske rolig. Jeg havde om morgenen været i større fare, og jeg mindedes også Cæsars ord til skipperen om Cæsar og hans lykke. Lidt efter lagde vi til land. Jeg sprang fra borde i et spring, som ingen af heltene i Ingemanns romaner kunne have gjort bedre, og ventede at blive budt velkommen til landet norden for lov og ret af min kammerat, men jeg så ham ikke, skønt jeg spejdede til alle sider. Dette var lige ved at oprøre mig, da det faldt mig ind, at H.K. selvfølgelig havde søgt ly og varme m.m. i gæstgivergården, som jeg nu fik øje på. Jeg trådte over tærskelen, og der sad han. Han havde forudset, at jeg nok skulle finde ham der. Så bød han på spise og drikke, og jeg tog for mig af retterne, som vist i grunden var ret tarvelige.

Da sult og tørst var stillet, stoppede jeg piben og spurgte: Hvor har du vognen? Vognen! råbte han. Jeg har ingen vogn. Hvordan kommer vi så til S-byen? spurgte jeg. Vi går naturligvis, tror du jeg lejer vogn til dig? Så skulle jeg da have vundet i lotteriet, er du da blevet tosset? - Hvor langt er der? - To mil. - Lad os så gå da! Klokkeren seks om aftenen kom vi til S-by. Min kammerat boede, da skolen, som nævnt, var brændt, i en bondegård, hvor han havde et værelse. Hos hans værtsfolk spiste vi til aften.

### *I dobbeltseng med piben tændt*

Da H.K. ingen bekvemme møbler havde, hvor jeg kunne hvile mine mødige lemmer - selv helte kan blive trætte, skønt man i romanerne sjældent hører derom - foreslog han, at vi skulle stoppe piberne og gå til sengs i hans dobbeltseng. Lampen ville han lade brænde, og vi skulle ligge i sengen og ryge og snakke, og når min pibe var udrøget, ville han stå op og stoppe den påny. Jeg fandt, at forslaget var ug. Til hvilken herlighed var nu ikke al min møje og besvær forvandlet. Jeppe havde det næppe bedre i baronens seng end jeg i H.K.s.

Det blev sent, inden vi den aften tav og lagde piberne fra os. Da vi vågnede næste dag, som var søndag, var klokken nær elleve. Det var tid at tænke

på, hvorledes jeg bedst skulle komme hjem. Jeg skulle jo holde skole mandag morgen. Da S-by er stationsby, regnede jeg med at kunne tage med toget til Fjerritslev og derfra videre med postvogn, færgebåd, tog og Apostolenes heste til Vammen. Men så viste det sig, at det tog, der gik vestpå, var gået, inden vi kom op. Og flere gik der ikke den vej den dag. Så var der ikke andet for end at rejse over Aalborg.

Jeg erindrer, da jeg om aftenen nåede Aalborg, var toget, som standsede ved Onsild st., kørt for tre minutter siden. Så måtte jeg vente en time i Aalborg for at tage med iltoget til Hobro, hvorfra jeg måtte gå de tre mil til Vammen, som jeg nåede kl. tre om natten.

Rejsen havde altså været lidt anstrengende, men man tænker alligevel tilbage på sådan en tur med mere fornøjelse end på de bekvemme rejser, man har gjort. Dog er de besværlige rejser ikke morsomme, før de er overstået. <sup>11</sup>

Udkommet er Grønvald-Fynbo's Julehæfte for voksne:

**„Ved Julelampens Skær“**  
— Julehæfte for Hjemmet 1923. —

Formatet er dobbelt saa stort som almindeligt Bogformat.  
Hæftets Sideantal: 112 Sider, altsaa mangé flere end i noget andet Julehæfte.

Omslaget er udført i Fjrefarvetryk efter Oliemaleri af Laurian Janssen.  
Hæftet er trykt paa særdeles elegant og fint Papir.  
Prisen er kun 2 Kr. 25 Øre hæftet i elegant Omslag, 3-Kr. 55 Øre indbundet i stift Bind med Shirtingaryg.

**„Ved Julelampens Skær“**  
Indeholder en ypperlig Samling  
korte og gode Fortællinger og Digte af anerkendte Forfattere, og Danmarks fineste Kunstnere, har tegnet Illustrationerne. Der er intet sparet for at gøre dette Hæfte til en Pryd for Julebordet. Det bliver fint af Udstyr og ledigt af Indhold og, naar der ses hen til det store Sideantal,  
absolut det billigste af alle Julehæfter.

Nedennævnte Julebøger for 1923, som redigeres og udgives af  
Grønvald-Fynbo, og J. Gr. Pinkholt,  
Vammen, Viborg, og Hove, Klunkby,  
er udkommet:

**Historiebogen Børnenes Julebog.**  
160 Sider. Pris 1 Kr. 10 Øre. Smukt indbundet 1 Kr. 50 Øre.

**Børnenes lille Julebog**  
bestaar af de første 80 Sider af Historiebogen Børnenes Julebog. Den faas kun hæftet og koster 55 Øre

**En saa ypperlig Samling**  
af korte og gode Historier, udmerkede Eventyr og dejlige Billeder som i disse Julebøger. findes ikke i nogen anden Julebog eller selv i de største og dyreste Julehæfter. Her er noget for alle Børn, både Drengé og Piger, store og smaa.  
Der er ikke sparet noget for at skaffe de bedste Historier og de kønneste Billeder. Danmarks allerdygtigste Børneforfattere har leveret Bidrag, og de bedste Kunstnere har tegnet Billeder til dem. Alt, hvad der staar i disse Bøger, er saa kendt og godt, at det kun vil skaffe Børnene glade Timer og gøre dem endnu mere fæslig for dem.

Vyena Stiftsbogtrykkeri, Dronning